

Endringer i forskrift om systemansvaret i kraftsystemet

Forskriftstekst og merknader til innkommende
høringsuttalelser

Dokument nr. 2-2009

Endringer i forskrift om systemansvaret i kraftsystemet

Utgitt av: Norges vassdrags- og energidirektorat

Redaktør: Roar Kristensen

Forfattere: Roar Kristensen, Toril Naustvoll Gange og Jørund Krogsrud

Trykk: NVEs hustrykkeri

Opplag: 35

Forsideillustrasjon: Rune Stubrud

ISSN: 1501-2840

Emneord: Systemansvar, driftskoordinering, systemtjenester, produksjonsplaner

Norges vassdrags- og energidirektorat
Middelthuns gate 29
Postboks 5091 Majorstuen
0301 OSLO

Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
Internett: www.nve.no

12. februar 2009

Forord

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har 12. februar 2009 vedtatt endringer i forskrift av 7. mai 2002 nr. 448 om systemansvaret i kraftsystemet (Fos). De vedtatte endringene trer i kraft 1. mars 2009.

Det henvises til NVE-dokument 7-2008 vedrørende bakgrunnen for de vedtatte endringene. Endringene har vært på offentlig høring i perioden 3. juli til 1. oktober 2008. Det har også vært dialog med aktuelle aktører innen elektrisitetsforsyningen. NVE ønsker å rette en takk til alle som har bidratt med innspill og kommentarer til forskriftsarbeidet.

Det henvises for øvrig til forskriftens øvrige forarbeider som er tilgjengelig via NVEs internettsider (www.nve.no). Det understrekes at god kjennskap til forarbeidene er viktig for å forstå intensjonen med de ulike bestemmelsene.

Oslo, 12. februar 2009

Agnar Aas
vassdrags- og
energidirektør

Marit Lundteigen Fossdal
avdelingsdirektør

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	5
2 Merknader til forskrift om systemansvaret	6
2.1 § 8 tredje ledd om frister for anmelding, planlegging av produksjon og effektregulering.....	6
2.1.1 Høringsinstansenes innspill.....	6
2.1.2 NVEs merknader	7
2.2 § 8 åttende ledd om godtgjørelse for flytting av planlagt produksjon og effektregulering	7
2.2.1 Høringsinstansenes innspill.....	8
2.2.2 NVEs merknader	8
2.3 § 9 om regulerstyrke og effektreserve	9
2.3.1 Høringsinstansenes innspill.....	9
2.3.2 NVEs merknader	10
2.4 § 15 om spenningsregulering og utveksling av reaktiv effekt.....	11
2.4.1 Høringsinstansenes innspill.....	11
2.4.2 NVEs merknader	11
2.5 § 27 om betaling	13
2.5.1 Høringsinstansenes innspill.....	13
2.5.2 NVEs merknader	13
3 Bestemmelser vedtatt endret i forskrift om systemansvar i kraftsystemet ..	15

1 Innledning

Forslag til endringer i forskrift om systemansvar i kraftsystemet (Fos) har vært på offentlig høring i perioden 3. juli til 1. oktober 2008.

Høringsforslaget er beskrevet i NVE-dokument 7-2008. Det er i hovedsak endringer i Fos som følge av nordisk harmonisering med introduksjon av Elbas i Norge, samt om godtgjørelse av systemtjenester.

Ved en introduksjon av et marked for intra-day handel i Norge må rapporteringsfrister knyttet til innlevering av produksjonsplaner angitt i forskrift om systemansvaret i kraftsystemet endres. I dette høringsdokumentet behandles de spørsmål som knytter seg til endringer i disse fristene. De øvrige elementene i Nordels forslag om prising av ubalanser, kostnadsallokeringsprinsippet og gebyrstrukturen, samt rapporteringsfrister til avregningsansvarlig som krever endringer i måling- og avregningsforskriften er behandlet i NVE-dokumentene 8-2008 og 14-2008.

Fos angir i dag spesifikt hvilke systemtjenester som skal leveres, og for hvilke tjenester systemansvarlig skal betale konsesjonær. Dette gjelder i dag regulerstyrke, reaktiv effekt, lastfølge og produksjonsfrakopling/systemvern. I etterkant av klagesak om godtgjørelsen for systemtjenestene i 2007 ser NVE behov for å gjøre noen presiseringer og endringer i Fos på dette området.

Forslaget til endringer i Fos ble sendt til ca. 400 høringsinstanser. NVE mottok kommentarer fra omlag 20 høringsinstanser.

NVE vil forøvrig oppdatere ordlyden i Fos § 28 i tråd med at offentleglova fra nyttår erstattet lov av 19. juni 1970 nr. 69 om offentlighet i forvaltningen (offentlighetsloven).

2 Merknader til foreslåtte endringer i forskrift om systemansvaret

I dette kapitlet oppsummeres kommentarene i de innkomne høringsuttalelsene til de foreslåtte endringene i Fos, og NVEs merknader til disse. Den aktuelle bestemmelse i høringsforslaget presenteres først, deretter følger en oppsummering av kommentarene samt NVEs merknader og til slutt presenteres endelig forskriftstekst.

Endelig forskriftstekst for endringer i Fos er i sin helhet presentert i kapittel 3.

EBL sendte en omfattende og kritisk tilbakemelding på NVEs forslag til endringer i godtgjørelsen for systemtjenester. Fem store produsenter melder tilbake at de støtter EBLs forslag. I tillegg har tre store produsenter levert egne tilbakemeldinger som også følger opp de samme synspunktene som fremkommer i EBLs tilbakemelding. I oppsummeringen under er alle disse benevnt som ”EBL med flere store produsenter” dersom ikke annet fremkommer.

Statnett er i hovedsak enig i forlagene til endringer knyttet til systemtjenester, med unntak av den foreslåtte endringen i godtgjørelsen av frekvensstyrte reserver.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Konkurransetilsynet og Hydro har ingen konkrete merknader til de foreslåtte endringene i Fos.

KS Bedrift, Energibrukerne – Norske energibrukeres forening og ett nettselskap støtter forslagene til endring.

2.1 § 8 tredje ledd om frister for anmelding, planlegging av produksjon og effekterregulering

Høringsdokumentets forslag til ordlyd i § 8 tredje ledd:

Konsesjonær skal for hvert elspotområde, daglig innen kl. 19.00 om ikke annet fastsettes av systemansvarlig, rapportere til systemansvarlig egen produksjonsplan med tilhørende regulerstyrke og roterende reserve (for stasjon/stasjonsgruppe) på timebasis for neste døgn. *Endringer i produksjonsplanen skal, om ikke annet fastsettes av systemansvarlig, rapporteres fortløpende etter hvert som de oppstår og senest 45 minutter før driftstimen. Konsesjonær kan ikke senere enn 45 minutter før driftstimen endre produksjonsplanen uten etter vedtak fra systemansvarlig.*

Gjeldende § 8 sjuende ledd er foreslått opphevet.

2.1.1 Høringsinstansenes innspill

EBL med flere store produsenter støtter dette forslaget.

I høringsdokumentet ba NVE spesielt om høringsinstansenes synspunkter på hvorvidt tidspunktet for innlevering av produksjonsplaner til systemansvarlig i fremtiden kan endres fra dagens kl. 19.00 til kl. 17.00 dagen før driftsdøgnet. Det var få tilbakemeldinger på dette punktet, men Hydro og Sira-Kvina kraftselskap sier dette vil forårsake betydelige ulemper for den interne oppfølgingen av markedet og produksjonsplanleggingen, og disse er imot en eventuell slik endring.

2.1.2 NVEs merknader

Nordel har foreslått introduksjon av Elbas (Electricity Balance Adjustment Service) for norske aktører. I den forbindelse har Statnett SF og Nord Pool Spot AS søkt OED om å tilrettelegge for introduksjon av et tilsvarende intra-day marked i Norge. En innføring av intra-day handel krever endring av frist for rapportering av produksjonsplaner til systemansvarlig.

Elbas er et intra-day marked med kontinuerlig handel fra elspothandelen er fastsatt kl. 14.00, inntil nær en time før driftstimen. Dette produktet tilbys for tiden aktører i de øvrige nordiske landene og administreres av Nord Pool Spot Finland oy. I Elbas er det kontinuerlig omsetning av kontrakter i handelsperioden. Kjøps- og salgsbud koples gjennom individuelle kontrakter inntil handelen stenger på et fastsatt tidspunkt rett før driftstimen.

Harmonisering av fristen for levering av produksjonsplaner innebærer at det er én felles lukketid 45 minutter før driftstimen i hele Norden. I dagens regulering er denne fristen kl. 19.00 kvelden før driftsdøgnet i Norge, mens den er satt umiddelbart før driftstimen i Sverige og Finland. Etter NVEs mening er det gode grunner for å gi norske aktører anledning til å delta i intra-day markedet og Olje- og energidepartementet har i brev av 12. januar 2009 gitt Statnett SF og Nord Pool Spot AS tillatelse til å tilrettelegge for innføring av Elbas for norske aktører.

Alle aktører må imidlertid fortsatt levere inn en foreløpig produksjonsplan kl 19.00 kvelden før driftsdøgnet. Produksjonsplanen skal settes opp etter beste evne, og være basert på aktørens forpliktelser og rettigheter på det tidspunktet. Hvis aktøren ikke sender inn noen endringer i forhold til denne foreløpige produksjonsplanen innen 45 minutter før driftstimen, er den å betrakte som endelig. Det kan imidlertid på et senere tidspunkt bli aktuelt å harmonisere denne fristen for foreløpig produksjonsplan med resten av Norden. Det vises for øvrig til begrunnelsen gitt i høringsdokumentet.

I bestemmelsens første punktum heter det i dag at konsesjonær skal rapportere til systemansvarlig egen produksjonsplan med tilhørende regulerstyrke og **roterende reserve** på timebasis for neste døgn. Ordlyden "roterende reserve" erstattes med "tilgjengelig reserve" for å bringe bestemmelsens ordlyd i samsvar med dagens rapporteringspraksis. NVE anser dette for å være en mindre endring som kan gjøres uten at den først sendes på offentlig høring.

Endelig forskriftstekst:

Fos § 8 tredje ledd:

Konsesjonær skal for hvert elspotområde, daglig innen kl. 19.00 om ikke annet fastsettes av systemansvarlig, rapportere til systemansvarlig egen produksjonsplan med tilhørende regulerstyrke og *tilgjengelig reserve* (for stasjon/stasjonsgruppe) på timebasis for neste døgn. *Endringer i produksjonsplanen skal, om ikke annet fastsettes av systemansvarlig, rapporteres fortløpende etter hvert som de oppstår og senest 45 minutter før driftstimen. Konsesjonær kan ikke senere enn 45 minutter før driftstimen endre produksjonsplanen uten etter vedtak fra systemansvarlig.*

Gjeldende § 8 sjuende ledd oppheves.

2.2 § 8 åttende ledd om godtgjørelse for flytting av planlagt produksjon og effektregulering

Høringsdokumentets forslag til ordlyd i § 8 åttende ledd:

§ 8 åttende ledd blir nytt sjuende ledd

Forslag til ordlyd i § 8 sjuende ledd:

Systemansvarlig kan fremskynde eller utsette planlagt produksjonsendring med inntil femten minutter. Systemansvarlig skal *betale produsenten for dette. Betalingen skal fastsettes med utgangspunkt i aktuelle markedspriser.*

§ 8 niende ledd blir nytt åttende ledd

§ 8 tiende ledd blir nytt niende ledd

2.2.1 Høringsinstansenes innspill

EBL med flere store produsenter mener den opprinnelige teksten med å betale produsenten for de tap dette påfører ham er et godt utgangspunkt, og mener derfor at opprinnelig tekst kan beholdes sammen med at NVE klargjør hvilke mekanismer og priser som skal legges til grunn for godtgjørelsen.

Videre pekes det på at dagens praktisering fra systemansvarlig ikke dekker kostnaden ordningen påfører produsenten. Det er uklart om det med "aktuelle markedspriser" siktes til systempris, områdepris, pris i regulerkraftmarkedet eller priser i et fremtidig intra-day marked.

Flere produsenter mener aktørens egen regulerkraftpris er den rette prisen å bruke for å kjøpe et aggregat opp eller ned.

2.2.2 NVEs merknader

Balansering av kraftsystemet med opprettholdelse av tillatt frekvens ved store forbruksendringer er en utfordring for systemansvarlig. Forbruket endres kontinuerlig, mens produsentene endrer sin planlagte produksjon ved timeskift. Gjennom Fos er systemansvarlig gitt flere virkemidler for å kunne håndtere denne problemstillingen. Ett av virkemidlene er at systemansvarlig kan fremskynde eller utsette en planlagt produksjonsendring (gitt ut fra forpliktelsene i elspot) med inntil femten minutter.

Denne bestemmelsen benyttes kun for å fremskynde eller utsette en produsents planlagte oppstart/endring av produksjonsvolum ved timeskift med inntil 15 minutter. Produsenten skal med andre ord fra et ønsket/selvvalgt produksjonsnivå til et annet ønsket/selvvalgt produksjonsnivå. Systemansvarlig skal betale de aktuelle produsentene for den ubalansen som oppstår grunnet kvartersflytting.

Dagens formulering er at systemansvarlig skal dekke de tap dette påfører produsenten. For å sikre effektiv prissetting ved fastsettelse av betalingen, mener NVE at betalingen må kunne fastsettes med utgangspunkt i aktuelle markedspriser. Bestemmelsen omformuleres slik at dette poenget kommer tydeligere frem. En fastsettelse av betaling ved å ta utgangspunkt i aktuelle markedspriser vil være mer i tråd med målsetninger om bruk av markedsmessige prinsipper i utøvelsen av systemansvaret enn det som følger av gjeldende regel. Det eksisterer i dag et prinsipp for utmåling av betalingen som følge av kvartersflytting. NVE ber systemansvarlig om å gå i dialog med representanter for bransjen for gjennomgå dagens praksis for betaling, og å foreta eventuelle justeringer for å bringe betalingen i samsvar med den nye ordlyden. Se også tekst om å reetablere egnede fora mellom systemansvarlig og representanter for produsentene for dialog om og utvikling av systemtjenester under kapittel 2.5. Betalingen skal dekke produsentenes kostnader forutsatt effektiv drift. Systemansvarlig skal begrunne og oversende NVE til informasjon de prinsipper som til enhver tid legges til grunn for betalingen.

Endelig forskriftstekst:

Bestemmelsen vedtas som foreslått.

2.3 § 9 om regulerstyrke og effektreserve

Høringsdokumentets forslag til ordlyd i § 9 første ledd:

Systemansvarlig kan pålegge konsesjonær å bidra med regulerstyrke og tilhørende roterende reserve innenfor produksjonsenhetenes tekniske *begrensninger*.

2.3.1 Høringsinstansenes innspill

EBL med flere store produsenter er sterkt uenig i forslaget om at grunnleveransen av denne systemtjenesten vederlagsfritt skal stilles til disposisjon for systemansvarlig. De mener det er uheldig at systemansvarlig skal fastsette grensene for hva som er grunnleveranse, og de kan heller ikke forstå at dette kan fungere i et felles nordisk kraftsystem.

Det pekes også på at mange produsenter ikke kan stille sin statikk slik at grunnleveransen blir så lav som systemansvarlig har forutsatt. Dette fører til en stor tvunget leveranse, og dårlige forutsetninger for å få et døgn- og ukemarked for dette produktet til å fungere.

Videre pekes det på at i Nordels forslag til balanseavregning i Norden nå forutsettes at kostnadene til frekvensstyrte reserver flyttes fra sentralnettstariferingen til balanseavregningen. Regulerstyrke får dermed sterkere karakter av å være et omsettelig produkt. Redusert godtgjørelse for frekvensstyrte reserver vil således medføre reduserte kostnader og gebyrer for de balanseansvarlige og deres kunder. Det virker som forslagene til endring i Fos og forskrift om måling og avregning ikke er konsistente på dette punkt.

EBL med flere store produsenter understreker også at kostnadene for å levere regulerstyrke avhenger av teknologi og type kraftverk, og gratis grunnleveranse vil bety at noen produsenter gis en betydelig større forpliktelse/kostnad enn andre.

Det pekes også på at siden markedet for å fremskaffe frekvensstyrte reserver er umodent, bør kravet om godtgjørelse opprettholdes. Dersom markedet skulle avvikles kan systemansvarlig med den nye bestemmelsen rekvirere all regulerstyrke kostnadsfritt.

Statkraft mener forslaget bryter med energilovforskriftens bestemmelse om at utøvelsen av systemansvaret skal være basert på markedsmessige prinsipper.

Statkraft og E-CO Vannkraft mener forslaget vil redusere muligheten for økt verdiskapning fra norsk vannkraft ved salg av regulerkraft til utlandet.

E-CO Vannkraft mener grunnleveransen av regulerstyrke må få en betaling med referanse i gjennomsnittlig spotpris for området. Sekundært hevdes det at begrepet grunnleveranse bør avskaffes, og at Statnett kjøper inn all regulerstyrke i hht. Nordels nasjonale krav.

Lyse Produksjon mener all frekvensstyrt reserve bør kjøpes inn basert på bud fra aktørene. Dette kan gjøres ved at Statnett ber alle produsenter stille statikken på for eksempel 12 %, og at Statnett basert på de billigste budene daglig kjøper inn hele behovet vi er forpliktet til å stille gjennom den nordiske systemdriftsavtalen. De som priser seg for høyt må fortsatt levere frekvensreserver ut fra pålagt innstilling av statikk, men får ikke betalt. En slik situasjon vil medvirke til at alle produsenter leverer bud hver dag/uke for dermed å få dette markedet til å fungere.

Statnett opplyser at selv etter etablering av et nytt døgn- og ukemarked for frekvensstyrte reserver, vil det fortsatt være en betydelig andel av regulerstyrken som kommer fra grunnleveranse. Statnett mener det er riktig å høste erfaring med forholdet mellom grunnleveranse og markedsandel gjennom kommende vintersesong før det konkluderes i denne saken.

Statnett opplyser om at det i Sverige betales en godtgjørelse som tilsvarer den norske grunngodtgjørelsen. For å unngå en konkurransevridende effekt i et felles nordisk marked for frekvensstyrte reserver mener Statnett det er naturlig å opprettholde en viss betaling for grunnleveransen.

2.3.2 NVEs merknader

Av hensyn til leveringssikkerhet og -kvalitet kan systemansvarlig pålegge konsesjonær å bidra med regulerstyrke og tilhørende roterende reserve innenfor produksjonsenhetenes tekniske begrensninger. Regulerstyrken ligger i roterende maskiner, og representerer den automatiske reguleringsveien i kraftsystemet. Dette prinsippet ligger fast, og har ikke vært gjenstand for endring eller høring. Det er kun spørsmålet om hvordan betalingen for tjenesten skal fastsettes som NVE gjennom høringen ønsket å få tilbakemeldinger på.

Det er fra januar 2008 etablert et uke- og døgnmarked for handel med regulerstyrke (normaldriftsreserve og driftsforstyrrelsesreserve). Dette markedet forutsetter en viss grunnleveranse av regulerstyrke for å kunne gi en sikker drift, gjennom distribuerte reserver i hele kraftsystemet. Frekvensreguleringsreserver for å dekke Norges forpliktelser ut over grunnleveransen kjøpes i markedet.

NVE ser at dette markedet ikke fungerer så godt som forutsatt, og at en betydelig andel av volumet kommer fra grunnleveransen. NVE forutsatte at systemansvarlig skulle fastsette innstilling ut fra naturlige minimumsgrenser som danner et reelt grunnlag for de etablerte døgn- og ukemarked for regulerstyrke. Mange produsenter har utstyr som ble installert i en tid der det ikke var tillatt å ha regulatorer som kunne gi så lavt bidrag som det systemansvarlig nå ber om å få som grunninnstilling. Dette fører til at det i store deler av året blir levert en så stor andel grunnleveranse, at markedet for kjøp av reserver stopper opp.

NVE ser at det er momenter som taler for å opprettholde en bestemmelse om betaling for grunnleveranse av frekvensstyrte reserver. Vi vil derfor opprettholde bestemmelsen i § 9 første ledd, annet punktum hvor det fremgår at systemansvarlig skal betale konsesjonær og beholde § 9 første ledd i oppstillingen i § 27 om betaling. Inntil videre opprettholdes dagens bestemmelse med prinsippet om at systemansvarlig skal betale for leveranse av frekvensstyrte reserver. Betalingen skal fastsettes med utgangspunkt i forskriftens overordnede bestemmelser om bruk av markedsmessige prinsipper. Betaling basert på markedsmessige prinsipper betyr at når det er overskudd av produktet, vil prisen bli svært lav eller tilnærmet lik null. Gjeldende bestemmelse om fastsettelse av betalingen i § 9 første ledd tredje punktum oppheves.

Betalingen kan ta utgangspunkt i gjennomsnittlige områdepriser, samt et normalnivå for aktørens merkostnader ved gjeldende krav til statikkinnstilling i forhold til stabil produksjon ved ønsket produksjonspunkt. NVE mener at siden produsentenes merkostnader på grunn av gjeldende krav til statikkinnstilling er svært små, kan det vanskelig forsvares å benytte mye ressurser på å utvikle og administrere en omfattende og individuell kompensasjonsordning for dette produktet. Når markedsmessige prinsipper nå i større grad skal legges til grunn for fastsettelse av prisen, vil produsentene dessuten ha et sterkere insentiv til å skaffe seg utstyr som gir mer fleksibilitet i statikkinnstillingen. Dette kan bidra til at grunnleveransen av frekvensstyrte reserver reduseres til gjeldende krav, slik at likviditeten i døgn-/ukemarkedet blir større og derved mer velfungerende.

NVE ber om at systemansvarlig går i dialog med representanter for bransjen for å videreutvikle ordningen for betaling av frekvensstyrte reserve som skissert over. Denne ordningen bør gi aktørene incentiver til å justere statikkinnstillingen til gjeldende krav for grunnleveranse. Se også tekst om å reetablere egnede fora for dialog mellom systemansvarlig og representanter for aktørene om utvikling

av systemtjenester under kapittel 2.5. Resultatene fra denne prosessen skal legges frem for NVE av systemansvarlig og representanter for aktørene før det foretas endringer i prinsippene for betalingen av frekvensstyrte reserver.

NVE vil følge utviklingen på dette området, og har som beskrevet ovenfor bedt om å få oversendt vurderinger av mulighetene for videreutvikling av markedet for frekvensstyrte reserver fra systemansvarlige og representanter for aktørene. Systemansvarlig må til enhver tid også kunne redegjøre for valg av statikkinnstilling overfor NVE og aktørene.

Endelig forskriftstekst:

Fos § 9 første ledd:

Systemansvarlig kan pålegge konsesjonær å bidra med regulerstyrke og tilhørende roterende reserve innenfor produksjonsenheterens tekniske begrensninger. Systemansvarlig skal betale konsesjonær for *dette*.

I tillegg vil § 27 om betaling fortsatt inneholde en henvisning til § 9 første ledd slik at grunnleveransen av regulerstyrke fortsatt regnes som en systemtjeneste som er gjenstand for betaling, og hvor systemansvarlig skal fatte vedtak om betalingens størrelse (jf. punkt 2.5 nedenfor).

2.4 § 15 om spenningsregulering og utveksling av reaktiv effekt

Høringsdokumentets forslag til ordlyd i § 15 fjerde ledd:

Systemansvarlig skal betale *konsesjonærene for pålagt* produksjon av reaktiv effekt ut over de grenser som *er fastsatt av systemansvarlig*. *Betalingen skal fastsettes med utgangspunkt i aktuelle markedspriser og et normalnivå på de ekstra påførte fysiske tap som produsenten blir påført.*

2.4.1 Høringsinstansenes innspill

EBL med flere store produsenter mener all leveranse av reaktiv effekt må godtgjøres. Videre pekes det på at forslaget er utydelig når det gjelder hva NVE legger i aktuelle markedspriser, og at endringen ikke gjør det enklere å forstå hvordan dette produktet skal godtgjøres. E-CO Vannkraft foreslår å definere en absolutt grense, og en todelt kompensasjon. Der det ene leddet dekker kostnader ved levering innenfor fastsatt grense, og det andre leddet dekker dokumenterte leveranser ut over fastsatt grense.

Det pekes også på at aktørens mulighet til medbestemmelse for å fastsette grenseverdier for leveranse av reaktiv effekt nå blir snevret inn. Disse grenseverdiene er avgjørende for hvorvidt betalingen skal dekke sporadiske eller vedvarende leveranse av reaktiv effekt.

2.4.2 NVEs merknader

Av hensyn til leveringskvaliteten kan systemansvarlig fastsette grenser for utveksling av reaktiv effekt i regional- og sentralnettet. Videre skal produksjonsenheter tilknyttet regional- og sentralnettet bidra med produksjon av reaktiv effekt innenfor enhetenes tekniske begrensninger. Systemansvarlig kan vedta hvordan den reaktive reguleringen skal benyttes i produksjonsenheter tilknyttet regional- eller sentralnettet. Dette prinsippet ligger fast, og har ikke vært gjenstand for endring eller høring. Det er ”kun” fastsettelse av betalingen for tjenesten som NVE gjennom høringen ønsket å få tilbakemeldinger på.

Reaktiv effekt må ut fra spenningsforhold i nettet leveres lokalt. Produktet er derfor ikke spesielt godt egnet for typiske markedsbaserte løsninger, slik som tilfellet er for å håndtere globale størrelser som frekvens.

De siste årene har produsentene til sammen fått årlig utbetalt 5-6 mill. kr. for produksjon av reaktiv effekt. Dette er et beløp som har vært gjenstand for årlige forhandlinger mellom systemansvarlig og EBL. I 2007 stadfestet NVE systemansvarlig sitt vedtak om systemtjenester, der det fremkom at betalingen for reaktiv effekt skal dekke både tilfeldig forekommende overskridelser av minimumsgrensene og pålagt (av systemansvarlig) leveranse av reaktiv effekt som går ut over minimumsgrensene.

I høringsutkastet la NVE til grunn at systemansvarlig ved utformingen av betalingen til den enkelte produsent i størst mulig grad bør ta hensyn til omfanget av leveransen. Dette betyr imidlertid ikke at betalingen til produsentene for leveranser av reaktiv effekt skal reflektere kostnaden i den enkelte generator, men kan baseres på standardiserte verdier. Videre er det også viktig at det samlede omfanget av leveransen og størrelsen på betalingen ses opp mot behovet for en ordning som er enkel både å praktisere og administrere.

NVE mener at fastsettelse av betaling for reaktiv effekt kan gjøres med en eller annen form for referanse i gjennomsnittlig elspotpris for området, og at betaling avspeiler et normalisert nivå på de fysiske tapene produsenten står overfor ved leveranse av reaktiv effekt. Det er relativt små beløp som skal fordeles, og ut fra samfunnsmessig rasjonelle hensyn bør det derfor fastsettes noen standardiserte gjennomsnittsverdier for de fysiske tapene. NVE forutsetter at systemansvarlig i dialog med bransjen ser på dagens modell for godtgjørelse, og utarbeider en enkel og transparent modell for fastsettelsen av de parameterne som skal inngå i godtgjørelse for reaktiv effekt. Modellen må dekke de forholdene som er beskrevet ovenfor. Se også tekst om å reetablere egnede fora for dialog om og utvikling av systemtjenester under kapittel 2.5. Resultatet fra prosessen skal oversendes NVE til informasjon.

Når det gjelder merknaden om en absolutt grense, og at all tilfeldig produksjon av reaktiv effekt ut over dette skal godtgjøres, vil NVE bemerke at dette vanskelig gjøres av manglende måleverdier med kvalitet godkjent for avregning. NVE vil opplyse om at systemansvarlig i sine vedtak om godtgjørelser for systemtjenester legger til grunn at ved dokumenterte systematiske skjevheter i leveransen av reaktiv effekt vil det kunne avtales ytterligere godtgjørelse for reaktiv effekt også innenfor båndet. Det betyr at dersom man ligger plassert slik i nettet at behovet for reaktiv effekt er vesentlig større enn det som normalt forventes, så skal systemansvarlig også betale særskilt for dette. NVE er kjent med at systemansvarlig for 2007 har foretatt slike særskilte betalinger for leveranse av reaktiv effekt som er vesentlig større enn det som normalt kan forventes.

NVE stadfestet i vedtaket om systemtjenester i 2007 at grensene for "fribåndet" innenfor reaktiv effekt følger samme prosess som fastsettelsen av godtgjørelsen for systemtjenester, og at systemansvarlig også har kompetanse til å fatte vedtak om slike grenser. Dette er enkeltvedtak hvor forvaltningslovens bestemmelser gjelder, og der systemansvarlig må innhente nødvendig informasjon fra aktørene før vedtak fattes.

Endelig forskriftstekst Fos § 15 fjerde ledd:

Fos § 15 fjerde ledd vedtas som foreslått.

2.5 § 27 om betaling

Høringsdokumentets forslag til ordlyd i § 27:

Betaling etter § 8 *sjette ledd*, § 15 fjerde og siste ledd, § 17 siste ledd og § 21 første ledd skal fastsettes *ved vedtak av systemansvarlig*.

2.5.1 Høringsinstansenes innspill

EBL med flere store produsenter går imot NVEs høringsforslag på dette punktet. De mener at NVE heller burde bidra til å sikre aktørenes medinnflytelse, enn å fjerne forhandlingsløsningen som mekanisme for fastsettelse av leveranser og betaling for systemtjenester.

2.5.2 NVEs merknader

NVE legger til grunn at det med tilknytningen til nettet følger visse forpliktelser. Kraftstasjoner er bygget, og bygges, med en viss funksjonalitet for å kunne bidra til helheten i et sammenkoblet kraftsystem. Noe av denne grunnleggende funksjonaliteten fastsettes gjennom konsesjonsprosessen. I tillegg har systemansvarlig også mulighet i § 14 i Fos å stille krav som retter seg mot funksjonaliteten til nye anlegg eller ved endringer i anlegg.

Frem til 1.1.2007 ble godtgjørelsen for systemtjenester fastsatt gjennom forhandlinger mellom systemansvarlig og EBL. Resultatene av forhandlingene fremgikk av en årlig protokoll. Alle aktuelle produsenter ble godtgjort etter disse satsene. I 2006 besluttet imidlertid systemansvarlig å avvikle fellesforhandlingen med EBL om levering og betaling for systemtjenester. Det ble i 2007 forhandlet direkte med 28 av de største produsentene om betaling for systemtjenester, og det ble fra systemansvarlig sin side også fattet vedtak både om levering av systemtjenester og om betaling for disse.

Ut fra de erfaringene fra tidligere forhandlinger om systemtjenester og spesielt forhandlingene i 2007, er det NVEs oppfatning at den mest rasjonelle måten å komme frem til godtgjørelsens størrelse på er at systemansvarlig fatter vedtak. Forvaltningslovens bestemmelser gjelder for slike vedtak. Det betyr at systemansvarlig må følge forvaltningslovens regler som skal sikre aktørenes rettigheter, bl.a. at vedtakene skal være så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Dette betyr at systemansvarlig må være i dialog med konsesjonærene i forkant av et vedtak. Vedtakene skal varsles og konsesjonærene skal gis rett til å uttale seg og ha mulighet til å fremme sine synspunkter før vedtak treffes. Det er viktig for sakens opplysning at alle relevante forhold kommer frem i saksforberedelsen slik at de kan tas i betraktning når vedtak fattes.

NVE legger til grunn at systemansvarlig ved utformingen av vedtaket i størst mulig grad bør legge vekt på energilovens intensjon og energilovforskriftens bestemmelse om at utøvelsen av systemansvaret skal baseres på markedsmessige prinsipper, for dermed å legge til rette for en effektiv ressursutnyttelse.

Fellesforhandlingene som tidligere ble holdt mellom EBL og systemansvarlig var en naturlig møteplass og arena for å diskutere problemstillinger, kostnader og utvikling av markedsløsninger knyttet til systemtjenester. NVE ber systemansvarlig om å styrke dialogen med representanter for bransjen, og om å reetablere egnede faste fora for dialog om og utvikling av systemtjenester.

Når det gjelder fastsettelse av størrelsen på betalingen, ser NVE at det er en omfattende prosess å finne eksakte kostnadstall som kan legges til grunn. Denne informasjon er ofte ikke objektiv og verifiserbar. NVE forventer derfor ikke at det avtales individuelle satser for hvert enkelt aggregat i kraftsystemet.

Systemansvarlig bør derfor i dialogen med representanter for bransjen legge vekt på å utforme generelle mekanismer som tar hensyn til de forskjellene som ikke er et resultat av produsentenes egne valg, og som samtidig representerer et rimelig nivå på de ulemper de påføres. Det bør også legges vekt på at systemet er enkelt å administrere.

Varsel om vedtak for nye satser for betaling av systemtjenester bør sendes ut til aktørene i forkant av det året de skal gjelde for. Endelige vedtak om betaling skal fastsettes uten ugrunnet opphold, og senest innen utgangen av januar året etter, når de aktuelle markedsprisene som eventuelt inngår som referanse er kjent. Basert på prinsippene som ligger i varsel om vedtak, sender leverandøren av systemtjenestene hvert kvartal inn nødvendig dataunderlag for beregning av betaling fra systemansvarlig.

Endelig forskriftstekst Fos § 27:

§ 9 første ledd beholdes i opplistingen over de systemtjenester systemansvarlig skal fatte vedtak om betaling for etter § 27. I samme opplisting endres § 8 åttende ledd til § 8 sjuende ledd, jf øvrige endringer i dette dokumentet. For øvrig vedtas bestemmelsen slik som foreslått.

Betaling etter § 8 *sjuende* ledd, § 9 første ledd, § 15 fjerde og siste ledd, § 17 siste ledd og § 21 første ledd skal fastsettes *ved vedtak av systemansvarlig*.

3 Bestemmelser vedtatt endret i forskrift om systemansvaret i kraftsystemet

Forskrift om endring i forskrift om systemansvaret i kraftsystemet

Fastsatt av Norges vassdrags- og energidirektorat 12. februar 2009 med hjemmel i forskrift 7. desember 1990 nr. 959 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. § 7-1, gitt med hjemmel i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. § 7-6.

I.

I forskrift 7. mai 2002 nr. 448 om systemansvaret i kraftsystemet gjøres følgende endringer:

§ 8 tredje ledd skal lyde:

Konsesjonær skal for hvert elspotområde, daglig innen kl. 19.00 om ikke annet fastsettes av systemansvarlig, rapportere til systemansvarlig egen produksjonsplan med tilhørende regulerstyrke og tilgjengelig reserve (for stasjon/stasjonsgruppe) på timebasis for neste døgn. Endringer i produksjonsplanen skal, om ikke annet fastsettes av systemansvarlig, rapporteres fortløpende etter hvert som de oppstår og senest 45 minutter før driftstimen. Konsesjonær kan ikke senere enn 45 minutter før driftstimen endre produksjonsplanen uten etter vedtak fra systemansvarlig.

§ 8 sjuende ledd oppheves.

§ 8 åttende ledd blir nytt sjuende ledd.

Nytt § 8 sjuende ledd skal lyde:

Systemansvarlig kan fremskynde eller utsette planlagt produksjonsendring med inntil femten minutter. Systemansvarlig skal betale produsenten for dette. Betalingen skal fastsettes med utgangspunkt i aktuelle markedspriser.

§ 8 niende ledd blir nytt åttende ledd.

§ 8 tiende ledd blir nytt niende ledd.

§ 9 første ledd skal lyde:

Systemansvarlig kan pålegge konsesjonær å bidra med regulerstyrke og tilhørende roterende reserve innenfor produksjonsenhetenes tekniske begrensninger. Systemansvarlig skal betale konsesjonær for dette.

§ 15 fjerde ledd skal lyde:

Systemansvarlig skal betale konsesjonærene for pålagt produksjon av reaktiv effekt ut over de grenser som er fastsatt av systemansvarlig. Betalingen skal fastsettes med utgangspunkt i aktuelle markedspriser og et normalnivå på de ekstra påførte fysiske tap som produsenten blir påført.

§ 27 skal lyde:

Betaling etter § 8 *sjuende* ledd, § 9 første ledd, § 15 fjerde og siste ledd, § 17 siste ledd og § 21 første ledd skal fastsettes *ved vedtak av systemansvarlig*.

I § 28 skal overskriften og første ledd lyde:

§ 28. *Forholdet til forvaltningsloven og offentleglova*

Forvaltningsloven og offentleglova gjelder i saker hvor systemansvarlig treffer enkeltvedtak.

II.

Endringene trer i kraft 1. mars 2009.